

Лесінська О. М.,

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ МОДИФІКАЦІЇ В ІМЕННИКОВОМУ СЛОВОСПОЛУЧЕННІ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Стаття присвячена дослідженню структури та семантики іменникових словосполучень з головним словом-іменником на позначення людини у художньому дискурсі.

Ключові слова: іменникове словосполучення, головне слово, модифікатор, препозиція, постпозиція, семантика.

Статья посвящена исследованию структуры и семантики именного словосочетания с ядром-именем существительным, обозначающим человека в художественном дискурсе.

Ключевые слова: именное словосочетание, ядро, модификатор, препозиция, постпозиция, семантика.

The present article is the study of structural and semantic characteristics of noun phrases with the common component «human being» in fiction discourse.

Key words: noun phrase, head word, modifier, preposition, postposition, semantics.

Постановка проблеми. Іменникове словосполучення в англійській мові є одним з головних «будівельних матеріалів» речення. Воно має широку препозиційну, постпозиційну та двосторонню модифікацію, завдяки якій несе повну та різносторонню інформацію про суб'єкт чи об'єкт словосполучення. Беручи до уваги велику кількість конститuentів, яка може скласти іменникове словосполучення, доцільним є дослідження його структурно-семантичних характеристик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження іменникового словосполучення знаходиться у центрі уваги зарубіжних [7; 9; 10] та вітчизняних [1-6] лінгвістів. Так, вивченню структури іменникового словосполучення, препозиційних та постпозиційних модифікаторів присвячені праці А.А. Мизака – субстантивні словосполучення з препозитивним атрибутом [4]; Г.А. Лебедевої – субстантивні словосполучення з ад'юнктами-прикметниками у препозиції [3]; П. де Хаана – підрядні речення у постпозиції іменникового словосполучення [10]; Д.Бібера та співавторів – вивчення структурних особливостей іменникових словосполучень, а саме препозиційних та постпозиційних модифікаторів [7]; І.П. Гомес – структура іменникових словосполучень з іменниками-модифікаторами [9]. Структурні характеристики іменникових словосполучень невід'ємно від їхньої семантики відображені у дослідженнях Л.Б. Ездекової – семантико-синтаксичні характеристики іменникових термінологічних словосполучень [5]; М.Ю. Іванової – формування та сполучуваність компонентів іменникового словосполучення на матеріалі будівельних текстів [1]; І.М. Калиновської – обумовленість структури іменникової фрази семантикою головного слова [2]; К.В. Юр'євої – стилеві особливості словосполучень іменник+іменник [6]. У вказаних роботах питання модифікації стосувалося переважно субстантивних конструкцій типу N+N у науковій літературі або словосполучень з передіменниковим атрибутом типу Aⁿ+N. Однак, проблема структурно-семантичних особливостей іменникового словосполучення на позначення людини у художньому дискурсі не була об'єктом дослідження у перерахованих наукових працях.

Постановка завдання. Завданням нашого дослідження є вивчення препозиційної, постпозиційної та двосторонньої модифікації в іменниковому словосполученні на позначення людини у художньому дискурсі, та встановлення взаємозв'язку між структурою словосполучення та його семантикою.

Об'єктом дослідження слугує іменникове словосполучення з препозиційною, постпозиційною та двосторонньою модифікацією, де головне слово виражене іменником на позначення людини у художньому дискурсі А. Крісті, Дж.Х. Чейза та Дж. Грішема.

Виклад основного матеріалу. Модифікатор – це залежний елемент словосполучення, який надає додаткової інформації до головного слова словосполучення [8; 11, с. 65]. В іменниковому словосполученні вони уточнюють та деталізують головне слово – іменник.

Структура іменникового словосполучення може бути як простою, так і розширеною за рахунок препозиційних та постпозиційних модифікаторів, або двостороннього розміщення модифікуючих елементів. При поширеній структурі іменникового словосполучення, воно може містити декілька незалежних словосполучень, які разом утворюють іменникове словосполучення та модифікують головне слово. У таких випадках виникають труднощі при визначенні порядку модифікації, модифікаторів головного слова іменникового словосполучення та модифікаторів головного слова словосполучень, які входять до складу іменникової конструкції, що розглядається.

Для встановлення чітких меж між головним словом та його модифікаторами, а також внутрішніх структурних особливостей конструкцій-модифікаторів розглянемо іменникові словосполучення на позначення людини з препозиційною, постпозиційною та двосторонньою модифікацією.

Розпочнемо з модифікації у препозиційних конструкціях. У прикладі *As we passed through one of the gates on our way home again, a pretty young woman of gipsy type coming in the opposite direction bowed and smiled* [13] кожен із модифікаторів *pretty* та *young* модифікують головне слово *woman* незалежно один від одного (див. рис. 1). Для перевірки незалежності їхньої модифікації ми можемо змінити порядок слідування модифікаторів на *a young pretty woman* або з'єднати їх сурядним сполучником *pretty and young*. Однак, при зміні порядку розташування передіменникових прикметників зміниться семантика словосполучення. Якщо у словосполученні *a pretty young woman* автор наголошує на тому, що молода жінка була симпатичною, то у словосполученні *a young pretty woman* основна увага звертається на те, що жінка симпатична.

В іменниковому словосполученні *Farmer Raikes has got a very pretty young wife* [13] окрім детермінатора *a* присутні три модифікатори головного слова *wife* – *very*, *pretty* та *young* (див. рис. 2). *Pretty* та *young* модифікують головне слово незалежно один від одного, проте модифікатор *very* не може бути незалежним модифікатором головного слова *wife*, оскільки воно належить до *pretty*, модифікує його та утворює з ним прикметникове словосполучення, яке, незалежно від прикметника *young*, модифікує головне слово. Для перевірки незалежної модифікації, розділимо речення на два окремих, наприклад: *Farmer Raikes has got a young wife. She is very pretty* або *Farmer Raikes has got a very pretty wife. She is young*.

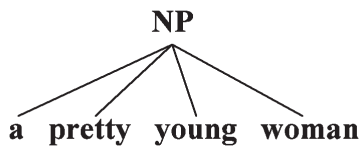

Рис. 1. Незалежна модифікація

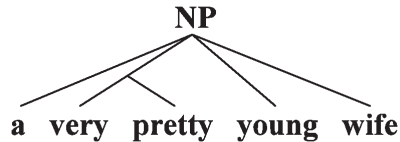

Рис. 2. Незалежна модифікація

Якщо модифікація головного слова є послідовною і кожен із модифікуючих елементів описує головне слово незалежно один від одного, не утворюючи окремі конструкції у складі головної конструкції, то визначення модифікаторів та встановлення порядку їхньої модифікації не викликає труднощів навіть при їхній великій кількості, як, наприклад, у словосполученні *a little sharp dark ferret-faced man* [13] (див. рис. 3).

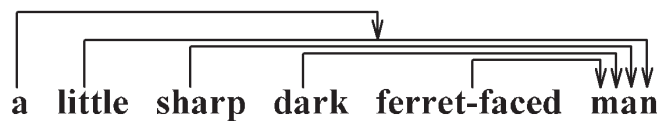

Рис. 3. Послідовна незалежна модифікація

У цьому словосполученні кожен прикметник модифікує головне слово незалежно від інших прикметників-модифікаторів, і головне слово може утворити конструкцію з кожним прикметником окремо, наприклад *a little man*, *a dark man*, *a ferret-faced man*, *a sharp man* або з декількома з них, об'єднавши їх сурядним сполучником *and* – *a little and sharp man*. Однак, такі структурні трансформації не можуть відбуватися без жодного впливу на семантику словосполучення чи речення. Словосполучення з декількома передіменниковими прикметниками є прикладами компресії окремих словосполучень чи речень в одне іменникове словосполучення. Таким чином, словосполучення *a little sharp dark ferret-faced man* можна продемонструвати розширеними **There was a man. *His face looked like the face of a ferret. *The man was small. *His skin and/or hair were/was dark. *The man was small with sharp eyes*. Об'єднавши усі характеристики однієї людини, ми отримаємо компресоване речення з іменниковим словосполученням, яке подає всі характеристики людини завдяки прикметникам-модифікаторам у препозиції до головного слова-іменника: *One was a little, sharp, dark, ferret-faced man, the other was tall and fair* [13].

Іменникові словосполучення з постпозиційними модифікаторами ускладнюються прийменниковими словосполученнями, які, у свою чергу, є складовими іменникових словосполучень, де головні слова можуть теж бути модифіковані постпозиційними прийменниковими словосполученнями (див. рис. 4).

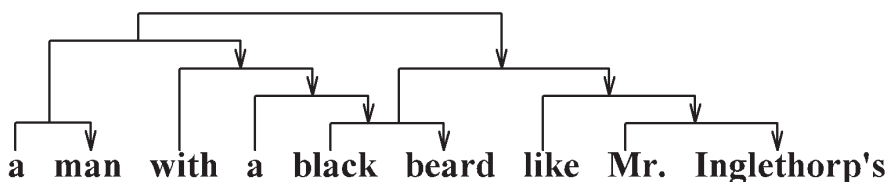

Рис. 4. Постпозиційна модифікація прийменниковим словосполученням

Схематичне представлення словосполучення свідчить, що у конструкціях такого типу аналізу структури недостатньо для встановлення всіх взаємозв'язків між елементами. Для цього потрібен ще аналіз семантики словосполучення. У словосполученні *a man with a black beard like Mr. Inglethorp's* [13] розгалуження модифікації головного слова *man* є правостороннім. У структурі виділяється ще одне іменникове словосполучення *a black beard* зі своїм постпозиційним модифікатором *like Mr. Inglethorp's*. Усі зазначені конструкції є складовими одного іменникового словосполучення *a black beard like Mr. Inglethorp's* взаємопов'язані і не можуть модифікувати головне слово незалежно один від одного. Якщо ми скажемо *a man like Mr. Inglethorp*, ми порівняємо не бороду чоловіка з бородою пана Інглторпа, а всю його зовнішність, поведінку, характер чи зовнішній вигляд. Якщо ми трансформуємо це словосполучення в окремі речення, де наведена характеристика чоловіка, то побачимо, що словосполучення-модифікатор *a black beard like Mr. Inglethorp's* функціонує як єдине ціле, і конструкції його внутрішньої структури не можуть модифікувати головне слово незалежно одне від одного: **There was a man. *He had a beard. *His beard was black. *The beard was like that of Mr. Inglethorp*.

Визначення взаємовідносин між конститuentами іменникового словосполучення ускладнюється, коли мова йде про словосполучення з двостороннім розташуванням модифікаторів, які у препозиції можуть бути поширені

великою кількістю прикметників та прикметникових словосполучень, а у постпозиції – численними прийменниковими словосполученнями та підрядними реченнями.

Так, у словосполученні *an honest man with a fine family, good reputation, and all* [14] головне слово *man* має двосторонню модифікацію. Велика кількість модифікаторів розташовується, зазвичай, у постпозиції до головного слова. У постпозиції знаходяться три окремих конструкції *a fine family, good reputation, and all*. У цьому випадку відбувається незалежна модифікація головного слова кожною з наведених окремих конструкцій, що видно з рис. 5.

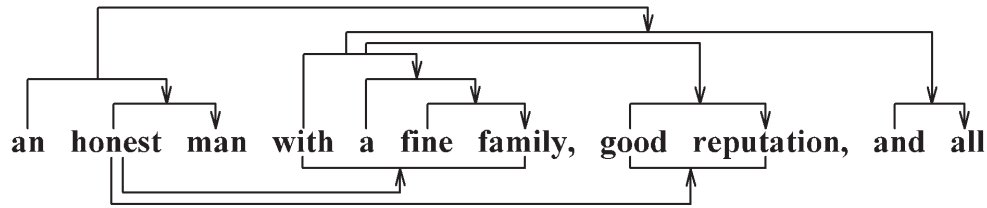

Рис. 5. Постпозиційна незалежна модифікація

Для перевірки незалежності модифікування можна змінити порядок розташування модифікаторів та з'єднати їх сурядним сполучником, наприклад: *an honest man with a good reputation and a fine family*. Інший спосіб перевірки полягає у розміщенні сполучника *with* перед кожною окремою конструкцією у постпозиції, наприклад, *an honest man with a fine family, an honest man with a good reputation*. Зазначені модифікатори виражають характеристику чоловіка, і кожен з них несе окрему інформацію. Таким чином, за допомогою сполучника *with* можна додати ще декілька характеристик, які будуть виражені іменниковим словосполученням, як наприклад: **an honest man with a fine family, good reputation, well-paid job, reliable friends, and all*. Як бачимо, кожна конструкція може існувати незалежно від інших модифікуючих конструкцій постпозиції та модифікувати головне слово без їхньої участі. Що стосується сполучника із займенником *and all*, то вони не можуть модифікувати головне слово без участі попередніх модифікаторів, оскільки *all* виражає усі перераховані та ще інші можливі, але неказані, характеристики чоловіка. Якщо воно модифікуватиме головне слово незалежно від попередніх модифікаторів, зміниться семантика речення, оскільки тоді *all* буде виражати не характеристики чоловіка, а слугуватиме для узагальнення інших суб'єктів речення: *He was just Hoppy Du-ree, an honest man with a fine family, good reputation, and all* [14].

У попередньому прикладі нами було зареєстроване незалежне модифікування головного слова кожним окремим конститuentом. У словосполученні з двостороннім розташуванням модифікаторів *a large woman with a plate full of scrambled eggs* [14] постпозиційним модифікатором слугує одне прийменникове словосполучення, яке поширене за рахунок двох іменникових словосполучень всередині його структури. Правостороннє розгалуження модифікації зареєстроване всередині прийменникового словосполучення. Кожне модифікування є семантично взаємозалежним (див. рис. 6).

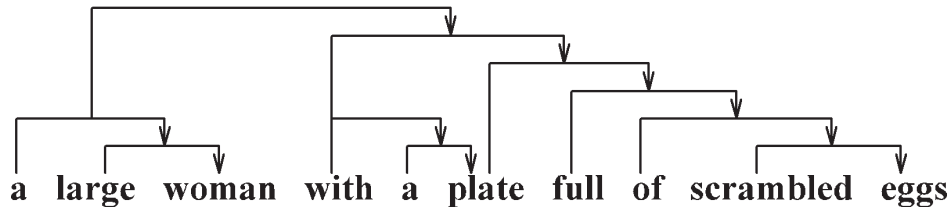

Рис. 6. Двостороння модифікація з прийменниковим словосполученням у постпозиції

Для реєстрації усіх існуючих словосполучень всередині даної конструкції та для визначення взаємозв'язку між її конститuentами, ми побудуємо структуру цього словосполучення за допомогою дерева (див. рис. 7).

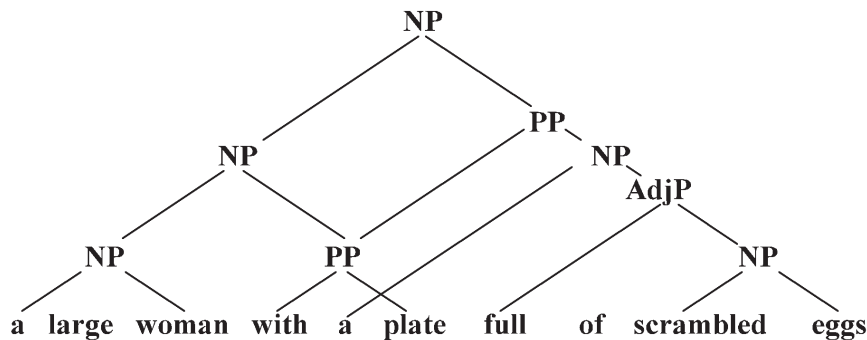

Рис. 7. Схематичне представлення двосторонньої модифікації у вигляді дерева

Постпозиційне прийменникове словосполучення містить у своїй структурі три конструкції – два іменникових словосполучення та одне прикметникове. Жодна з них не може модифікувати головне слово окремо, оскільки

ки кожна з них виступає модифікатором іншої конструкції: *a plate + full of + scrambled eggs = a plate + full of scrambled eggs = a plate full of scrambled eggs*. До препозиційної частини утворене іменникове словосполучення приєднується прийменником *with*: *a large woman + with + a plate full of scrambled eggs = a large woman with a plate full of scrambled eggs*.

Отже, іменниковим словосполученням властива широка лівостороння та правостороння модифікація. У структурі іменникових словосполучень можуть виділятися окремі словосполучення, які модифікують головне слово незалежно від інших модифікаторів конструкції, а також модифікатори, які поширені за рахунок окремих конструкцій, що входять до складу саме модифікатора. У такому випадку прослідковуються структурні та семантичні взаємозв'язки між конститuentами модифікатора як окремої складової іменникового словосполучення. Проведений аналіз іменникового словосполучення на позначення людини у художньому дискурсі показав, що зміна структури словосполучення неможлива без зміни його семантики.

Література:

1. Иванова М. Ю. О некоторых тенденциях в образовании именных терминологических словосочетаний (на материале английского и русского языков) / М.Ю. Иванова // Вопросы лингвистики, педагогики и методики преподавания иностранных языков. – Калининград, 2004. – С. 49-54.
2. Калиновська І. М. Структура іменникової фрази та її обумовленість лексико-семантичною групою ядра-іменника (на матеріалі текстів художньої прози англійської мови): автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови»/ І. М. Калиновська. – Київ, 2004. – 19 с.
3. Лебедева Г. А. Структурно-семантические связи субстантивных словосочетаний с адьюнктами-прилагательными в препозиции / Г. А. Лебедева // Синтаксические связи и реализация лингвистических единиц в английских текстах. – Куйбышев : КГПИ, 1980. – С. 79-87.
4. Мизак А. А. Субстантивные словосочетания с препозитивным атрибутом в английском языке и соответствующие конструкции в украинском языке: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. филол. наук: спец. 10.663 / А. А. Мизак. – Киев, 1969. – 16 с.
5. Эздекова Л. Б. Семантико-синтаксические свойства и типы именных терминологических словосочетаний : На материале экономической терминологии: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / Л. Б. Эздекова. – Пятигорск, 2003. – 19 с.
6. Юрьева Е. В. Английские субстантивно-субстантивные словосочетания в стилевой дифференциации языка: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04. «Германские языки» / Е. В. Юрьева – Москва, 2009. – 19 с.
7. Biber D. Noun Phrase Modification / D. Biber, J. Grieve, G. Iberri-Shea G. // Studies in English Language. – Cambridge : CUP, 2009. – P. 182-193.
8. van Gelderen E. An Introduction to the Grammar of English / Elly van Gelderen. – John Benjamins Publishing Company, 2010. – 232 p.
9. Gomez I. P. Nominal Modifiers in Noun Phrase Structure: Evidence from Contemporary English / I. P. Gomez // Linguistic Insights. – Series 126. – Bern, 2011. – 216 pp.
10. de Haan P. Postmodifying Clauses in the English Noun Phrase / P. de Haan. – Amsterdam : Rodopi, 1989. – 230 p.
11. Quirk R. A Comprehensive Grammar of the English Language / R. Quirk, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech and Jan Svartvik. – London : Longman, 1985. – 1179 p.
12. Chase J. H. Hit and Run / J. H. Chase. – Hervey Raymond, 1958. – 258 p.
13. Christie A. Mysterious Affair at Styles / A. Christie. – Kessinger Publishing, 2004. – 212 p.
14. Grisham J. The Runaway Jury / J. Grisham. – Random House, 2010. – 496 p.